

تحلیل وضعیت موجود امنیتی شهر تهران و ارائه راهبرد انتظامی در برابر بحران زلزله با استفاده از تکنیک SWOT

دکتر غلامرضا چالوک^۱

تاریخ دریافت: ۸۹/۹/۲۳

تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۱/۱۰

چکیده

زمینه و هدف: از آنجایی که امنیت از بنیادی‌ترین نیازهای جامعه به ویژه در پی رخداد بحران‌ها می‌باشد مطالعه حاضر به منظور تحلیل وضعیت موجود امنیتی شهر تهران در برابر بحران زلزله و ارائه راهبردهایی قابل استناد برای مسئولان نظم و تأمین امنیت تهران بزرگ انجام شده تا با اجرای آن‌ها، این مهم عملی گردد.

روش: این مطالعه از انواع مطالعات کاربردی در حیطه مدیریت است که در ۵ مرحله انجام پذیرفته است. این مراحل عبارت‌اند از: ۱ - بررسی مبانی نظری موضوع با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، ۲- بررسی وضعیت فعلی با استفاده از اسناد و مدارک و مستندات موجود در ناجا، ۳ - بررسی نظرات مسئولین با انجام مطالعه کیفی و با استفاده از روش‌های مصاحبه عمیق و پانل کارشناسی، ۴ - تحلیل و جمع‌بندی مراحل اول تا سوم در هر سه مرحله قبل، حین و بعد از بحران زلزله استفاده از تکنیک SWOT، ۵ - ارائه راهبردهای متناسب ابزار جمع‌آوری داده‌ها در مرحله اول و دوم فیش‌برداری در مرحله سوم راهنمای مصاحبه و پرسش نامه می‌باشد.

یافته‌ها: اهم راهبردهای حاصل از یافته‌های تحقیق به ترتیب اولویت عبارت‌اند از ایجاد ساختار جایگزین، مقاوم‌سازی اماکن و تأسیسات، کنترل ترافیک، ایجاد هماهنگی با ستاد کل، بسیج و سایر نیروهای مرتبط، انجام رزمایش، ایجاد تمهیدات لازم جهت امداد رسانی به کارکنان ناجا و خانواده‌های آنان. **نتیجه‌گیری:** آمارهای کتی حاصل از جداول پرسشنامه ارزیابی عوامل محیطی داخلی و خارجی در نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی نشان می‌دهد ناجا باید در مرحله پیشگیری، پیش‌بینی و آماده‌سازی حالت تهاجمی داشته باشد چون قوت‌ها و فرصت‌های خوبی فراهم شده است. در حالت مقابله و امداد و نجات باید حالت تدافعی اتخاذ نماید چون هم ضعف‌ها و هم تهدیدات وجود دارند. در حالت بهبود مرمت و بازسازی باید از قوت‌ها استفاده نموده و تهدیدات را مرتفع کرد لذا بدین جهت راهبرد رقابتی توصیه می‌گردد.

کلیدواژه:

مدیریت بحران Crisis management، سوانح و بلايا Disasters، راهبرد انتظامی Policing strategy، زلزله Earthquake، تهران Tehran city، نیروهای انتظامی Police forces، SWOT.

□ استناد: چالوک، غلامرضا (۱۳۸۹، زمستان)، تحلیل وضعیت موجود امنیتی شهر تهران و ارائه راهبرد انتظامی در برابر بحران زلزله با استفاده از تکنیک SWOT. *فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی*، ۵ (۴)، ۶۵۰-۶۷۶.

مقدمه

سوانح و بلایای ناگواری که به صورت مختلف در زندگی بشر روی می‌دهند علاوه بر تلفات جانی و خسارات مالی دارای پیامدهای گوناگونی هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به کمبود ارزاق، بیکاری، بی‌خانمانی، نقصان در تهیه مایحتاج زندگی، از بین رفتن تأسیسات مهم و حیاتی و ... اشاره کرد. اما مهم‌ترین اختلالی که در پی وقوع اکثر بحران‌ها روی می‌دهد ایجاد هرج و مرج و ازهم‌گسیختگی نظم و انضباط اجتماعی است که می‌تواند به بدتر شدن وضعیت، پس از وقوع بلایای طبیعی منجر شود. ایران به دلیل قرار گرفتن بر روی کمربند زلزله و موقعیت جغرافیایی خاص خود پیوسته با سوانح و بلایای مختلفی مواجه است. یعنی حتی در صورتی که سوانح انسان ساخت و پیچیده از جمله جنگ تحمیلی هشت ساله، بمباران‌ها و موشک‌باران‌های هوایی، هجوم پناهندگان عراقی، افغانی و کرد کنار گذاشته شوند باز با توجه به وقوع سیل، زلزله‌ها، رانش زمین، یخبندان و بهمن، خشکسالی، طوفان، بیابان‌زایی و غیره، ایران یکی از سانحه‌خیزترین و آسیب‌پذیرترین کشورهای جهان به شمار می‌آید. از این رو سیاستمداران و تصمیم‌سازان بایستی در کنار برنامه‌ریزی برای امور جاری و توسعه‌ای، به اهمیت و نقش بازدارنده سوانح به‌عنوان یکی از موانع اصلی توسعه پایدار، توجه نمایند و مدیریت بحران را در برنامه‌های کشور بگنجانند. در این راستا شاید بتوان گفت که تأمین امنیت یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی است که مدیران بحران با آن مواجه هستند.

در مقیاس کلان عوامل مختل‌کننده امنیت در دو گروه سوانح طبیعی^۱ و حوادث انسان‌ساخت^۲ طبقه‌بندی و تفکیک می‌شوند که مدیریت و برنامه‌ریزی برای آن‌ها از هم‌پوشانی‌ها، تداخل‌ها و تعامل‌های متعدد بین‌بخشی و فرابخشی برخوردار است. در حال حاضر مصائب ناشی از سوانح طبیعی یکی از موانع اصلی توسعه پایدار است و عدم آمادگی و مقابله مناسب با آن تلفات و خسارات سنگینی را به ملت‌ها و دارایی‌های آن‌ها وارد می‌کند که بعضاً جبران‌ناپذیر است. در این راستا کلان‌شهری همچون تهران که مرکز سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و نماد جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌آید از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به کاستی‌های ناجا در ارائه راهبردهای علمی

1. natural disaster

2. man-made accident

اثربخش برای مدیریت بحران در حوادث طبیعی به‌ویژه زلزله در تهران، انجام مطالعه حاضر ضروری می‌نمود.

نیروی انتظامی به‌عنوان نیروی حافظ امنیت و آسایش مردم و به دلیل گستردگی زمینه فعالیت، تنوع وظایف و حضور در اقصی نقاط کشور، اولین سازمان دولتی است که در هنگام بروز هرگونه سانحه‌ای، در محل وقوع آن حاضر می‌شود؛ از این روی در زمره گروه‌های پیشرو بحران^۱ تلقی می‌شود. چنانچه این نیرو به درستی هدایت شود و از درایت و آمادگی مناسبی برخوردار باشد می‌تواند ضمن حفظ استعداد پرسنلی، سلاح و تجهیزات و سایر منابع سازمانی، به انجام وظایف ذاتی خود که همان برقراری نظم و امنیت است مبادرت نموده، سایر وظایف محوله را نیز به خوبی انجام داده و به یاری آسیب‌دیدگان بشتابد (جزایری، ۱۳۸۲، ص ۳). اتخاذ روش‌های علمی مناسب از سوی فرماندهان انتظامی در صورتی امکان‌پذیر است که نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیداتی که فراراه آنان وجود دارد از قبل شناسایی شده و تصویری روشن از وضع موجود ترسیم شده باشد. در این صورت قادر خواهند بود که با اتخاذ راهبردهای مناسب ضمن صرفه‌جویی در وقت، هزینه، منابع انسانی، اقلام آمادی و لجستیکی، بهترین کارآیی، اثربخشی و بهره‌وری را در جهت کاهش خسارات، ضایعات، تلفات و ایجاد نظم و امنیت ارائه کنند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که تاکنون تحقیقاتی با موضوع تدوین راهبرد انتظامی در هنگام وقوع زلزله در دستور کار پژوهشگران قرار نگرفته و یا در دسترس نیست و تنها دو پژوهش در این زمینه در کشور انجام شده است. پژوهش اول امیری (۱۳۸۵)، با عنوان ماهیت‌شناسی سوانح طبیعی با رویکرد امنیتی انتظامی در سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا و پژوهش دوم «پیامدهای امنیتی انتظامی زلزله تهران و راهبردهای ناجا برای مدیریت آن» - اثر حسینی و جدی مرکز مطالعات طرح و برنامه ناجا (که به دلیل طبقه‌بندی در دسترس نمی‌باشد). البته کتب و تحقیقات فراوانی در مورد بحران‌های طبیعی در ایران و دیگر کشورهای جهان به رشته تحریر در آمده است که به دلیل وجود تفاوت‌های متعدد موضوعی و ویژگی‌های مأموریتی ناجا، جامعه آماری، فرهنگ، جغرافیا و... نتایج اغلب آن‌ها قابل تعمیم نبوده و تنها می‌توان در بخش مبانی نظری تحقیق از نتایج آن‌ها بهره برد.

روش

این مطالعه از نوع کاربردی است که در ۵ مرحله به شرح زیر انجام شده است:

- بررسی مبانی نظری موضوع با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای؛
- بررسی وضعیت فعلی با استفاده از اسناد و مدارک و مستندات موجود در ناجا؛
- مطالعه کیفی با استفاده از روش‌های پانل کارشناسی^۱ و مصاحبه عمیق^۲؛
- تحلیل و جمع‌بندی مراحل اول تا سوم (قبل، حین و بعد از بحران زلزله) با استفاده از تکنیک SWOT؛
- ارائه راهبردهای متناسب؛
- ابزار جمع‌آوری داده‌ها در مرحله اول و دوم فیش‌برداری در مرحله سوم راهنمای مصاحبه و پرسشنامه‌ای بوده است که بر اساس سناریوی یک زمین‌لرزه فرضی در شهر تهران در اختیار آن‌ها قرار داده شده است. برای تحلیل داده‌ها از تکنیک SWOT استفاده شده است. جمعیت مطالعه در بخش کیفی مطالعه ۵۳ نفر از فرماندهان و مسئولان ناجا بودند که معیار انتخاب آن‌ها سوابق حضور در بحران زلزله بوده است.

یافته‌ها

شهر تهران در دشت وسیعی متجاوز از ۱۲۰۰ کیلومتر مربع مساحت (با احتساب شهری و اسلام‌شهر) و بر روی چهار گسل مشا، شمال تهران، ری شمالی و ری جنوبی واقع است و شواهد زمین‌شناسی نشان می‌دهد که در معرض وقوع زمین‌لرزه‌های شدید قرار دارد. آسیب‌پذیری این شهر به‌عنوان مهم‌ترین و متمرکزترین شهر کشور از درجه اهمیت بالایی برخوردار است زیرا بیشترین فعالیت‌ها از قبیل مراکز جمعیتی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و انتظامی را در خود جای داده و به بیست و دو منطقه که هر یک از مناطق آن با شهری برابری می‌کند تقسیم گشته است (حبیبی و هورکاد، ۱۳۸۴، ص ۳۷۰).

حقیقت این است که کلان‌شهر تهران از منظر ایمنی و حفاظت شهری ساختاری ناسالم دارد و نیاز به امنیت در آن تاکنون به فراموشی سپرده شده در حالی که سوانح طبیعی و حوادث انسان‌ساخت، هر آینه آن را به‌طور جدی تهدید می‌کند. تجربیات وقوع

1. expert panel

2. in-depth interview

سوانح طبیعی و به خصوص زلزله در شهرهای دنیا و به وجود آمدن مشکلات عدیده ای (مانند زلزله رودبار و بم) را در اجرای مدیریت بحران ایجاد کرد که از جمله مشکلات می‌توان موارد زیر را ذکر کرد:

۱. ساختارهای سازمانی متفاوت برای واکنش در برابر سوانح و بلایا؛
 ۲. کمبود اطلاعات قابل اعتماد در رابطه با بحران‌های ناشی از سوانح؛
 ۳. ارتباطات ناقص و ناسازگار بین ارگان‌ها و نهادهای ذی‌ربط؛
 ۴. فقدان ساختار مناسب برای برنامه‌ریزی هماهنگ بین نیروها و ارگان‌ها؛
 ۵. وجود حد و مرز نامشخص بین مسئولیت‌های مقامات؛
 ۶. وجود اختلاف در درک مفاهیم مربوط به حوادث در نزد مسئولین و ارگان‌ها؛
 ۷. اهداف نامشخص و نامعین در حوادث و بلایا؛
 ۸. فقدان برنامه‌ریزی از پیش تعیین‌شده جهت مقابله با سوانح و بحران‌ها؛
 ۹. تحمیل خسارات و تلفات سنگین به مردم و نهادهای دولتی؛
 ۱۰. و سایر مواردی از این قبیل (شریف‌زاده، ۱۳۸۳، ص ۲).
- مدیریت بحران، فعالیتی یک باره و منحصر به زمان وقوع بحران نیست بلکه این شکل از مدیریت، به‌عنوان یک فرآیند مشخص و تعریف‌شده در قبل، حین و بعد از بحران جریان دارد (الوانی، ۱۳۷۵، ص ۶۲).

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که از دیدگاه فرماندهان می‌توان اهم مشکلات و تهدیدات امنیتی انتظامی را در صورت وقوع زلزله به بخش‌های زیر تقسیم‌بندی نمود:

۱. هرج و مرج عمومی در موقع بحران و تجاوز به اموال و ناموس مردم آسیب‌دیده: بروز زلزله، با برهم‌زدن روابط قاعده‌مند در محیط کالبدی شهر، موجب بی‌نظمی محیطی شده و راه را برای شکل‌گیری موقعیت‌های نابسامان و جرم‌زا هموار می‌نماید. تأثیر برخی جنبه‌های فیزیکی - مادی مانند تخریب خانه و کاشانه، برودت شدید هوا، کوتاه بودن ساعات روشنایی روز و فقدان برق و تاریکی ناشی از آن در رفتار افراد و افزایش جرایم بسیار آشکار است اما با در هم کنشی متغیرهای گوناگون شرایطی به‌وجود آمد که بی‌نظمی حاصل از زلزله به درون رفتارهای فردی و اجتماعی سرایت کرد و زمینه برای آن چه که ناهنجاری‌های اجتماعی خوانده می‌شود هموار نمود. در روز اول زلزله تعداد ۵۳ فقره سرقت از منازل، ۲۳ فقره سرقت از وسایل داخلی خودرو و موتورسیکلت و ۳ فقره تجاوز

به عنف در محدوده مناطق متأثر از زلزله گزارش گردید.

۲. فرار مجرمان و متهمان بازداشتی و کمک به ایجاد بلوا و آشوب در سطح شهر: با بروز سانحه زلزله نقصان، کسری و عدم استحکام ساختمان‌ها و تأسیسات و بازداشتگاه‌های نیروهای انتظامی بیش از پیش آشکار می‌گردد. این ضعف بزرگ علاوه بر تخلیه فوری و بی‌برنامه کارکنان مراکز انتظامی و احتمال سرقت سلاح و مهمات از مراکز فوق، موجب می‌گردد که تمامی مجرمان و متهمان بازداشت‌شده در مناطق هفت‌گانه و برخی از دیگر مناطق هم‌جوار بدون هیچ‌گونه تمهیداتی آزادشده و فرار نمایند که فرار آنان ضمن ایجاد ناامنی و افزایش جرایم، عدم احساس امنیت نزد شهروندان و مسئولان را سبب می‌گردد.

۳. از بین رفتن نظم عمومی و به‌وجود آمدن ناهنجاری‌های عمده در سطح شهر: با بروز سانحه زلزله عدم توانایی و کفایت نیروهای انتظامی در ایجاد امنیت بیش از پیش آشکار گردید. مردم به علت خرابی‌های ناشی از زلزله و احساس خطر بسیار حساس‌شده و از آنجا که زندگی، حیات و ارزش‌های اساسی آن‌ها با آسیب روبه‌رو شده بود مصرانه از جامعه، دولت و خصوصاً نیروهای انتظامی و امدادی تقاضای کمک فوری داشتند. آن‌ها ابتدا نگران جان خود و خانواده‌شان و سپس در اندیشه از دست رفتن اموال، زندگی و سایر ارزش‌ها و دارایی‌های خود بودند. ارزش‌ها و دارایی‌هایی که به زندگی ایشان معنا داده و نتیجه یک عمر تلاش و فعالیت آنان است. این ضعف بزرگ از نظر مردم قابل توجه نبود و اقامه این معاذیر و بهانه‌ها موجب گردید مردم مقداری از نیروی انتظامی روی گردان‌شده و اعتماد آنان سلب شود که در همین رابطه چند مورد تجمع و راه‌پیمایی اعتراض‌آمیز برگزار نمودند.

۴. اختلال در سیستم‌های ارتباطی با سیم و بی‌سیم و عدم تمرکز فرماندهی و مدیریت کلان: در لحظات اول زلزله شبکه تلفنی با سیم و همراه در شهر به دلیل خسارات وارده به تأسیسات و تجهیزات مخابراتی از کار افتاد و برقراری ارتباط تلفنی برای مسئولین و مردم مقدور و میسر نبود. مسئولین و مقامات تراز اول و اعضاء ستاد بحران و حوادث غیرمترقبه کشور در ساعات اولیه سانحه از میزان ضایعات و عمق فاجعه بی‌اطلاع بودند. از طرفی دیگر شبکه بی‌سیم و باسیم ستاد ناجا و فرماندهی انتظامی تهران بزرگ در سطح گسترده مختل یا قطع‌شده و امکان برقراری ارتباط در ساعات اولیه حادثه ممکن نبوده و یا با مشکلات فراوانی روبه‌رو گردید.

۵. سرقت گنجینه‌ها، اشیاء و ثروت‌های ملی از موزه‌ها، بانک‌ها و غیره... زلزله تهران نشان داد

مراکز مالی و اقتصادی در سوانح و بحران‌ها بسیار آسیب‌پذیر هستند این مراکز در ساعات اولیه پس از زلزله، آماج حملات سارقان سابقه‌دار بومی و یا باندهای سارقان سازمان‌یافته قرار گرفتند. گزارش‌های بعدی حاکی از این بود که در هفته اول پس از زلزله سه دسته‌شناخته‌شده از سارقان در صحنه حضور داشتند دسته اول سارقان بومی و حاضر در محل که به علت آشنایی قبلی با محیط و وجود شرایطی نظیر فضاهای بی‌دفاع، نقاط کور و آماده بودند، دسته دوم سارقان و فرصت‌طلبان مناطق اطراف و پیرامونی و دسته سوم سارقان سازمان‌یافته که از مناطق دورتر و به شکل هدفمندتری به صحنه بحران آمدند.

۶. ورود غیرقابل کنترل اتباع بیگانه و مردم استان‌های سراسر کشور و بروز عواقب بعدی آن: با بروز زلزله و بحران ناشی از آن انسجام، سازماندهی و کارآمدی شبکه اطلاعاتی کشور و توانایی‌های کنترلی ناجا در همین زمینه مختل گردید. از طرف دیگر اقوام و بستگان زلزله‌زدگان از راه‌های دور و نزدیک به محل سانحه هجوم آوردند. در همین رابطه و عوامل بیگانه در قالب توریست، خبرنگار، تاجر، ورزشکار و...، هیأت‌های اقتصادی و عناوین مختلف دیگر با اهداف مختلف و بعضاً به‌منظور نشان‌دادن نابسامانی در شبکه مدیریت بحران، ضعف مسئولان دولتی و یا سازماندهی و هدایت اغتشاشات و عوامل شبکه‌های طراحی‌شده دشمن در داخل کشور و دعوت از عوامل داخلی و تأمین منابع مالی تجهیزات و آموزش راه‌اندازی شورش‌ها و اغتشاشات، به مناطق زلزله‌زده وارد گردیدند که سبب ضعف در فرماندهی و کنترل و کاهش سرعت در اعمال مدیریت بحران گردید و ارتباطات و کنترل انتظامی را که یکی از عوامل مهم پایداری مدیریت بحران می‌باشند را دچار اختلال نمود.

راهکارها، اقدامات و تسهیلات امنیتی: در این شرایط مهم‌ترین اطلاعاتی که در مرحله اول باید ارسال شوند می‌تواند شامل برآورد تعداد افراد بی‌خانمان، تخمین سانحه‌دیدگان، ارزیابی نوع، وسعت و شدت تخریب، درخواست کمک‌هایی دارویی و پزشکی، درخواست ماشین‌آلات سنگین راه‌سازی و پیش‌بینی سیر تکوینی عامل ایجادکننده سانحه نظیر پس‌لرزه‌ها و فعال‌شدن سارقان حرفه‌ای و افراد شرور باشد. در این رابطه برای اعزام نیرو به مناطق معان (کمک‌شونده) در وحله اول باید از خودروهای موجود استفاده نمود و با رسیدن به نزدیک‌ترین نقطه ممکن به هدف، به صورت پیاده به محل برویم. در صورت امکان همچنین می‌توان بالگردهای موجود در مهر شهر و سایر استان‌ها و یا از بالگردهای سایر نیروهای مسلح استفاده کرد. در ضمن هم‌زمان، وسایل سنگین مهندسی را نیز به

محل اعزام می‌نماییم. به‌طور کلی حداقل نیرو و پایگاه لازم برای ایجاد امنیت انتظامی باید سه برابر نیروهای قبل از حادثه و سازمان نیروی کلانتری‌ها و پایگاه‌های آن باشد. در این وضعیت اقداماتی را که بایستی قبلاً انجام گردند عبارت است از: هدف‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازماندهی جهت هماهنگی اقدامات در صحنه و کنترل آن. در چنین شرایطی مهم‌ترین اصل در موفقیت برای فرماندهی و هدایت نیروها به ترتیب می‌تواند؛ رعایت اصل وحدت فرماندهی، تمرکز قوا، هدف و سادگی باشد لذا اولین اقدام بایستی پیاده‌سازی طرح‌های از پیش تعیین‌شده و بعد از آن اقدام در عملیات جست‌وجو و نجات برابر طرح‌های قبلی، ایجاد مرکز ارتباطات و ایجاد کمربند امنیتی باشد. به‌نظر می‌رسد بهترین شکل به‌کارگیری نیروهای انتظامی بومی مناطق زلزله‌زده در صورت امکان به شکل راهنما و مشاور و به‌طور داوطلب است. اشکال دیگر به‌کارگیری این نیروها در شرایط روحی و جسمی مناسب به صورت ذخیره یا نیروهای جایگزین می‌باشد. در این شرایط بهترین سیستم برای حمایت و پشتیبانی تدارکاتی نیروها استفاده از سیستم جدولی (ماتریسی یا خزانه‌ای) است علاوه بر این می‌توان از تدارک انفرادی افراد به مدت طولانی، اعزام آماد از مرکز استان معین و احیای سیستم بومی سود جست. در این حال هر فرمانده کلانتری می‌تواند ۶ پاسگاه (انتظامی یا راهور) را به‌طور مناسب تحت کنترل داشته باشد. به تجربه ثابت‌شده مهم‌ترین عامل در اجرای موفقیت‌آمیز هر برنامه‌ریزی در مدیریت بحران، تمرین‌های عملی با سایر نیروهای مؤثر است و پس از آن، آموزش، تجهیزات و تدارکات، هماهنگی و کنترل تأثیرگذار است. در این رابطه موارد زیر نیازمند خدمات ویژه انتظامی است:

۱. ترتیب عملیات برون‌سازمانی:

- ۱-۱. اطلاعات اولیه زمین‌لرزه توسط مرکز فرماندهی و کنترل (مرفوک) دریافت می‌شود.
- ۱-۲. سیستم آماده‌باش در سوانح غیرمترقبه و بحران‌ها فعال می‌شود.
- ۱-۳. با مراکز انتظامی در مناطق سانحه‌دیده تماس حاصل‌شده و ضمن دادن روحیه و نحوه انجام اقدامات ایمنی برای کارکنان از میزان تلفات و خسارات سوال به‌عمل می‌آید.
- ۱-۴. با اعلام آماده‌باش سیستم پشتیبانی در سوانح و بحران‌ها فعال گشته، سطح بسیج نیروها تعیین و از طریق مرفوک به مبادی امر در فاتب و استان‌های معین اعلام می‌شود.
- ۱-۵. به نیروهای سازمان دوم ابلاغ می‌شود در پست‌های خود حاضر شده و یا گزارش علت

تأخیر حضور خود را در اسرع وقت اعلام کنند.

۶-۱. سیستم ذخیره آماد و پشتیبانی، مخابرات اضطراری، بازرسی ویژه فعال شده و به مناطق آسیب دیده اعزام می‌شوند.

۷-۱. مرفوک در تماس دائم با ستاد حوادث غیرمترقبه در وزارت کشور است. گروه ثبت اطلاعات، اطلاعات خرابی‌ها را لحظه به لحظه دریافت می‌نماید سپس گروه ترسیم آماری، اطلاعات واصله را بر روی نقشه تهران منتقل می‌نماید. بدین ترتیب جدیدترین نقشه از میزان خرابی‌ها، خیابان‌ها و جاده‌های مسدودشده، وضعیت مراکز انتظامی و ... به دست می‌آید و تصمیمات و دستورات مقتضی به واحدهای عملیاتی اعلام می‌شود.

۸-۱. یکوپ ناجا به همراه نیروهای آسیب ندیده فاتب به محل سانحه اعزام و نیروهای سازمان دوم نیز سریعاً سازماندهی شده و به تدریج به محل فرستاده می‌شوند.

۹-۱. گروه یا اداره روابط عمومی ضمن دریافت گزارش‌های مردمی، رسانه‌ها را در جریان خدمات انتظامی و سایر اقدامات پیشگیرانه انتظامی قرار می‌دهد.

۱۰-۱. فرماندهی در جریان کلیه ارتباطات بیرونی ناجا با ستاد حوادث غیرمترقبه و ... می‌باشد و تدابیر و دستورات خود را از طریق مرفوک به واحدهای عملیاتی ابلاغ می‌کند. این سیستم در گام اول دارای سه عملکرد اصلی به شرح زیر است:
الف) نوع و میزان شدت سانحه، محل‌های تخریب‌شده‌ی شهر و اماکن و ... در معرض سانحه‌ی ناجا را مشخص می‌کند؛

ب) نقشه‌هایی برای هدایت عملیات، نقاط مهم کنترلی و ... ارائه می‌نماید؛

ج) واحدهای یکوپ، نیروهای بومی آسیب‌ندیده و استان‌های معین را هدایت عملیاتی می‌کند.

۲. ترتیب عملیات امداد و نجات درون‌سازمانی: ناجا همانند هر سازمان دیگر مستقر در تهران دارای پرسنل انبوهی است که هم آن‌ها و هم خانواده‌هایشان در معرض آسیب‌های ناشی از زلزله هستند. در زمان زلزله فرض بر این است که بخشی از پرسنل در محل کار و بخشی دیگر در اماکن محل اقامت خود در معرض تهدید قرار دارند. بنابراین با وقوع زلزله از جمله مهم‌ترین اولویت‌های پیش‌روی این سازمان، اطلاع‌یابی از وضعیت آسیب احتمالی پرسنل خود و خانواده‌هایشان می‌باشد. وجود فهرست اماکن و تأسیسات ناجا همراه با درجه آسیب‌پذیری آنان در واقع نقاط اصلی جست‌وجو نجات پس از زلزله را در بخش آسیب‌های سازمانی نشان می‌دهد اما در بخش منازل صرف‌نظر از منازل سازمانی،

متأسفانه پرسنل ناجا در گستره وسیعی از شهر تهران مستقر هستند که خدمات‌رسانی امدادی به آن‌ها در زمان بحران مستلزم شناسایی قبلی محل‌های سکونت و ثبت آن‌ها در بانک اطلاعاتی برای بهره‌برداری در زمان بحران و کمک‌رسانی به پرسنل به ویژه در مورد پرسنل کلیدی می‌باشد. این امر مستلزم آماده‌سازی فرماندهی انتظامی تهران بزرگ از نظر اجرا عملیات جست‌وجو و نجات در زمان اضطراری است و شاید لازم باشد که در کنار آموزش‌های رایج در سطوح مختلف آموزشی ناجا اهتمام ویژه‌ای نیز به امر امداد و نجات به‌عمل‌آید و همچنین از نظر سازمانی نیز آمادگی‌های خاصی مثلاً از نظر تعریف کردن مهارت جست‌وجو و نجات برای پرسنل یگان ویژه در نظر گرفته شود. در این رابطه نیازمندی‌های امدادی و درمانی بازماندگان کارکنان و خانواده‌های آن‌ها پس از زلزله عبارت‌اند از:

- ۱-۲. تدفین اجساد و خارج کردن کارکنان مجروح از منازل و اماکن ناجا؛
- ۲-۲. ارسال لوازم و تجهیزات انتقال کارکنان و خانواده‌های مجروح آنان؛
- ۳-۲. اسکان بازماندگان کارکنان و خانواده‌های آن‌ها پس از زلزله؛
- ۴-۲. اعزام کارکنان و خانواده‌های کارکنان مجروح؛
- ۵-۲. تأمین امنیت کارکنان و خانواده‌های آن‌ها؛
- ۶-۲. پیش‌بینی نیازمندی‌ها و اولویت‌های آنان در مراحل مختلف زلزله؛
- ۷-۲. تأمین امنیت زنان، دختران و کودکان بی‌سرپرست کارکنان؛
- ۸-۲. ترمیم شبکه‌های سوخت‌رسانی، آب‌رسانی و... منازل کارکنان، ابنیه، اماکن و تأسیسات ناجا.

۳. ایجاد امنیت و تسهیل محیط عمل و عبور و مرور برای نیروهای امدادی: نیروهای امنیتی انتظامی و در رأس آن پلیس باید به سرعت با همه امکانات به کمک سانحه‌دیدگان بشتابند و در قدم نخست به محض حضور در محل باید چتر امنیتی خود را گسترده و به مردم و آسیب‌دیدگان اطمینان دهد که قادر است با حوادث و رویدادها به خوبی مقابله کند و به نیازمندی‌های مردم و زیان‌دیدگان با قدرت پاسخ دهد. محدودیت مراکز امداد و نجات مهم است زیرا با توجه به آمارهای موجود قطعاً توان مراکز امداد و نجات کمتر از نیاز است و یک موج هجومی را به این مراکز داریم و هر کس می‌خواهد مصدوم خود را از خدمات درمانی به‌رمند کند. البته به تدریج که امکانات کمک‌رسانی مانند چادر، غذا، سوخت و... که وارد منطقه می‌شوند، هر یک می‌توانند آماج حملات احتمالی قرار گیرند

و در نتیجه همه نیازمند امنیت هستند. برای انجام خدمات ترافیکی و امنیتی مورد نیاز در منطقه زلزله زده لازم است دو قرنطینه (کمربند) کنترلی - امنیتی و کنترلی به ترتیب اهمیت ایجاد شوند:

۳-۱. قرنطینه کنترلی: کمربند کنترلی باید خارج از مناطق آسیب دیده و هماهنگ با کمربند کنترلی - امنیتی در اطراف مناطق آسیب دیده با تمرکز در گلوگاهها و مبادی ورودی استقرار یابد. در ضمن باید بر همین اساس، پارکینگها و پایانهها و باراندازهای اضطراری در گلوگاههای فوق پیش بینی شود. گلوگاههای کنترلی با هدف کنترل ورود و خروج ساکنین به ویژه در مناطق نزدیک به زلزله که احیاناً آسیب جدی ندیده و قابل سکونت هستند برقرار می شود و پلیس باید از ورود افراد غیرساکن به منطقه جلوگیری نماید و یا همچنین افراد یادشده را موظف سازد که هنگام خروج از بردن اسناد یا کالاهای خاص خودداری کنند.

۳-۲. قرنطینه کنترلی - امنیتی: در کمربند کنترلی - امنیتی، شدیدترین سطح کنترل در گلوگاههای منطقه آسیب دیده، برقرار می شود. در این سطح پلیس از هرگونه ترددی به ویژه پس از روزهای دوم و سوم زلزله جلوگیری می کند. ورود و خروج نیروهای تخصصی امدادی درمانی، مقامات مسئول و ... فقط با کارت ها و مدارک شناسایی ویژه و معتبر انجام می گیرد.

۴. نیازمندی های سازمانی تجهیزاتی عملیات انتظامی زلزله:

۴-۱. توزیع کاورهای پلیسی: در ابتدای عملیات تمام نیروهای در صحنه به کاور پلیس مجهز شدند که این امر منجر به آن شد که نیروهای عملیاتی ناجا به طور کامل از سایر نیروها متمایز باشند و همه بدانند که اینها نیروهای ویژه و مخصوص نظم و امنیت شهر هستند.

۴-۲. تقسیم مسئولیتها جهت برقراری نظم و امنیت: در مورد امنیت شهر، هر یک از مناطق بحران زده را به چهار قسمت تقسیم و برای هر قسمت فرماندهی را تعیین می کنیم. در هر منطقه در حدود ۸ چادر انتظامی برقرار می گردد که هر چادر حداقل دوازده تا هفده نیرو خواهد داشت. علاوه بر آن چهار الی دو گشت خودرویی و چهار الی هشت گشت موتورسوار در مناطق برقرار می گردد. علاوه بر آن در بین آنها تعدادی پاس پیاده هم تعیین می شود. البته این سازماندهی در مرحله اول برنامه است و وقتی کلانتری های شهر فعال شدند، ما مأموریت هایمان را با حوزه استحفاظی کلانتریها

تطبیق می‌دهیم و به سه مقر پاسگاه فرعی تبدیل می‌کنیم. در واقع نیروهایمان در داخل کلانتری‌ها مستقر خواهند بود و در میادین مهم هم یک کانکس و چادر برپا می‌کنیم و مقر اصلی قرارگاه فرماندهی به مرکز مناطق سانحه‌دیده انتقال می‌یابد و بین کلانتری‌ها هم با استقرار چادر و گشت‌های پیاده پوشش داده می‌شود. غیر از این هم هر جا که مقر امدادگران هلال احمر و یا کمپ خارجی‌ها مستقر باشد یک چادر یا کانکس بر پا و حفاظت برقرار می‌شود.

۳-۴. ایجاد نظم عمومی و جلوگیری از به‌وجود آمدن ناهنجاری‌های عمده در سطح شهر: یکی از مهم‌ترین اقدامات برای حفظ نظم و امنیت در سطح شهر، ایجاد طرح‌های کنترلی و طرح ایست و بازرسی و دستگیری مظنونان است. در این شرایط بر اثر صدمه دیدن کلانتری‌ها (هر چند که این صدمه جزئی باشد) و تخریب منازل، مغازه‌ها و... احتمال سوءاستفاده اشرار و سارقین حرفه‌ای و سابقه دار در مناطق اصلی سانحه‌دیده و هم‌جوار آن وجود دارد.

۴-۴. جلوگیری از سرقت گنجینه‌ها، اشیاء و ثروت‌های ملی از موزه‌ها، بانک‌ها و... طرح امنیتی مناطق سانحه‌دیده و هم‌جوار آن به‌طور مجزا تهیه می‌گردد در این طرح، کلیه اماکن مهم اقتصادی، امنیتی، سفارتخانه‌ها، بانک‌ها، طلا و جواهرفروشی‌ها و... به‌طور جداگانه، توسط یگان پلیس دیپلماتیک و یگان حفاظت از اماکن و شخصیت‌ها حفاظت می‌شود.

مرحله دوم مأموریت ما، برقراری نظم و انتظامات در سطح شهر است. این یکی از نقاط قوت نیروهای ما محسوب می‌شود که بتوانند با آرایش و گسترش در شهر، خودشان را با شرایط وفق بدهند و با توجه به شرایطی که در شهر به‌وجود می‌آید باید راهکارهای معینی را برای خودمان و نیروهایمان تعیین و اجراء نماییم. یکی از مشکلات عمده این است که بعضی از خانه‌ها یا مغازه‌ها به کلی ویران شده و افرادی فوت می‌کنند و اگر هم کسی باقی مانده بچه صغیری است که نمی‌تواند اموال را تحویل بگیرد و عهده‌دار نگهداری از آن‌ها شود. این موضوع بسیار مهم و حیاتی است و نیروها را در بلا تکلیفی می‌گذارد. برای حل این معضل پیشنهاد می‌شود برای این افراد، قاضی امین اموال تعیین کنند تا بتواند اموال را به آن‌ها تحویل دهد. باید برای افرادی که می‌خواهند اسباب و اثاثیه‌شان را از شهر خارج کنند مجوز صادر گردد. بر همین اساس نیز باید تیم‌هایی مشخص شوند که در آگاهی مرکز مستقر هستند. از آن طرف هم به نیروها آموزش داده شود مردمی را

که برای انتقال اموال و اجناس خود مراجعه می‌کنند به سمت و سوی این تیم‌ها هدایت کنند. آگاهی موظف است آن‌ها را به صف کرده و مشخصاتشان را بگیرد و از آن‌ها عکس و اطلاعات بگیرد که چه وسایلی را از چه آدرس و به کدام آدرس می‌خواهند ببرند و آن‌ها را در فرم‌هایی که برای همین کار طراحی شده بود درج می‌کنند و بعد مجوز برای انتقال اموال صادر شود. این مجوزها را به نیروهای ناجا که در محله‌ها مستقر بودند نشان دهند. نیروهای ما هم مجوز صادره را با محلی که مجوز گرفته بود تطبیق دهند و در صورت تأیید همسایه‌ها اجازه داده شود که افراد، اسباب و اثاثیه را به سمت خروجی شهر ببرند. در خروجی شهر هم گلوگاه‌ها موظف شوند این مجوز را به آن‌ها بدهند (مجوز از ایشان اخذ شود).

۴-۵. حفاظت از کارکنان سانحه‌دیده: در خصوص کارکنان سانحه‌دیده درنگ و تعلل جایز نیست و نباید فرصت را از دست داد؛ لذا پس از هماهنگی‌های لازم، چند اکیپ از سوی اداره کل ایثارگران به منطقه روانه خواهند شد. در آنجا، جلسه‌ای با مجموعه نیروی انسانی و فرماندهی قرارگاه انتظامی برگزار گردد که اگر باز هم نتیجه‌بخش نبود، باید با حضور و استقرار در محل سانحه پی‌گیری شود؛ لذا در آنجا چادری نصب و از نزدیک به تمامی آمارها رسیدگی شود و حتی به مناطق اطراف و هم‌جوار رفته و آمار آن‌ها را جمع‌آوری کنند و در اصل در راستای اینکه بتوانیم قدم مؤثری برداریم و بتوانیم حق و حقوق مرتبط با بیمه این عزیزان را پرداخت کنیم. در نهایت، انتظار می‌رود اکیپ‌های اعزامی طی دو روز اول استقرار، به آماری نزدیک به ۹۶٪، نسبت به وضعیت کارکنان در معرض سانحه، دست پیدا کنند.

۴-۶. اطلاع‌رسانی: سخنگو و مسئول روابط عمومی مسئول مصاحبه است و یک سری از اقداماتی را که انجام گردیده را در اختیار رسانه‌ها قرار می‌دهد.

۴-۷. مخابرات: باید در لحظات اولیه سیستم مخابراتی تترانرک و متعاقب آن سیستم امین ناجا فعال گردد. شرکت مخابرات نیز به سرعت نسبت به نصب تعدادی تلفن راه دور اقدام کند که به‌طور تقریبی به مدت نیم یا یک روز بعد از حادثه امکان تماس تلفن‌های همراه و پس از آن تلفن ثابت به فاصله حداکثر یک هفته برقرار شود و بعد هم در برخی نقاط دیگر شهر تلفن‌های راه دور نصب گردد که این امکان برای مردم به‌وجود آید که بتوانند تماس بگیرند.

جدول ۱. ماتریس مرحله پیشگیری با رویکرد تهاجمی در زلزله احتمالی تهران تجزیه و تحلیل تقاطع نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات (SWOT)

<p>رویکرد تهاجمی:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- برقراری تمرینات مداوم جهت به‌کارگیری ساختار جایگزین ۲- تأمین آماد و نیازهای پشتیبانی رده‌ها در بحران‌ها ۳- تدوین طرح‌های ساختمانی جهت ایمنی کلیه اماکن و تأسیسات ناجا 	<p>W - ضعف‌ها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- فقدان مؤلفه‌های سازماندهی کارآمد ۲- فقدان برنامه جامع برای اداره مؤثر ۳- عدم وجود مرکزیت یکپارچه هدایت ۴- ضعف منابع و امکانات انسانی ۵- فقدان هدف‌گذاری برای نظارت و کنترل نیروها و نظام نظارتی ۶- در معرض آسیب بودن ساز و کارها و اماکن، تأسیسات ناجا در زلزله تهران 	<p>S - قوت‌ها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- توان و قابلیت سازماندهی ۲- وجود مهارت‌های تخصصی ۳- وجود نیروهای برنامه‌ریزی و توان بالقوه ۴- توان شناخت مناسب بحران ۵- توان تصمیم‌گیری و هدایت به دلیل تجارب ۶- توان تأمین بخشی از نیازمندی‌ها از منابع ۷- امکان تعریف سیستم نظارت و کنترل در بحران 	<p>عوامل داخلی</p> <p style="text-align: center;">/</p> <p>عوامل خارجی</p>
<p>سایر فرصت‌ها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- مطالعه و شناسایی نقاط آسیب‌پذیر ۲- برقراری تماس و جلسات با سازمان‌های درگیر در بحران ۳- مطالعه تطبیقی پلیس‌های موفق دنیا ۴- تدوین قوانین و مقررات شرایط بحران با همکاری قوه قضائیه ۵- تعیین شاخص‌های کارآمدی برای اداره بهتر بحران در زلزله 	<p>WO - راهبردها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- تبیین مؤلفه‌های یک سازماندهی کارآمد ۲- هدف‌گذاری دقیق با کمک امکانات ملی و کشوری ۳- برنامه‌ریزی جهت استان‌های معین ۴- تأمین منابع از امکانات ملی ۵- برنامه‌ریزی با توجه به امکانات ملی ۶- تصویب قوانین و مقررات شرایط بحران 	<p>SO - راهبردها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- ایجاد ساختار جایگزین در ناجا و کشور ۲- مقاوم‌سازی اماکن و تأسیسات ناجا ۳- طراحی سامانه پشتیبانی ماتریسی ۴- آماده‌سازی مرکز ارتباطات جایگزین ۵- طراحی فرماندهی یکپارچه و متمرکز در صحنه ۶- طراحی و ایجاد واحد عملیات در سوانح ۷- ایجاد سیستم نظارتی در مرحله پیشگیری 	<p>O - فرصت‌ها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- تعریف مؤلفه‌های سازماندهی کارآمد ۲- امکان برنامه‌ریزی با توجه به تجارب خارج کشور ۳- هدایت برنامه‌ریزان کشوری در نیل به اهداف ۴- شناخت مناسب برای برنامه‌ریزی ملی ۵- امکان برنامه‌ریزی برای استان‌های معین ۶- امکان تأمین منابع از پتانسیل ملی ۷- امکان تصویب قوانین برای شرایط بحرانی
<p>سایر تهدیدات:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- فقدان اهداف و زبان مشترک ما بین سازمان‌های درگیر ۲- عدم وحدت اولیه و هم‌پوشانی بین سازمان‌های درگیر ۳- فقدان زیرساخت‌های ارتباطی مناسب ۴- خلاء قوانین و مقررات موضوعی برای اعمال مدیریت انتظامی در بحران زلزله تهران 	<p>راهبرد WT:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- برنامه‌ریزی جهت آگاه‌سازی رده‌های تصمیم‌گیری در سطح کشور و ستاد کل ن. م. ۲- برنامه‌ریزی برای به‌کارگیری منابع باقی مانده انتظامی (ستاد احیاء) ۳- برنامه‌ریزی نحوه به‌کارگیری نیروی مقاومت بسیج و سایر نیروهای مسلح جهت تأمین خلاء نیروهای انتظامی در بحران‌ها 	<p>راهبرد ST:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- ایجاد نگرش ملی در اهمیت امور انتظامی کشور ۲- اتخاذ تمهیدات لازم جهت رفع ضعف‌ها ۳- کمک‌گیری از امکانات دولتی جهت استحکام بناها و تأسیسات ناجا ۴- اتخاذ تمهیدات لازم جهت کنترل ترافیک در سوانح و بحران‌ها ۵- اتخاذ تمهیدات مناسب جهت انتظام‌بخشی و تأمین امنیت در بحران‌ها 	<p>T - تهدیدات:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- عدم وجود آینده‌نگری و نگاه ملی به بحران زلزله ۲- ضعف در ساماندهی استان‌های معین ۳- ضعف در برنامه‌ریزی کشوری ۴- عدم توان بهره‌گیری از توان ملی ۵- فقدان وحدت فرماندهی بین سازمان‌های درگیر و تقابل نیروهای هم‌عرض و فقدان هم‌صدایی
<p>چالش‌های راهبردی:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- ضعف در نگاه ملی به بحران زلزله ۲- عدم اختصاص بودجه مناسب جهت بحران‌های احتمالی آتی ۳- نگاه جزیره‌ای هر سازمان به بحران زلزله ۴- عدم کنترل مناسب ساخت‌وسازها در کل کشور 	<p>سایر ضعف‌ها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- عدم وحدت فرماندهی ۲- فقدان امکانات پیش‌بینی‌شده برای مراحل مختلف بحران ۳- عدم تعیین امکانات مورد نیاز شرایط بحرانی به علت نبود اطلاعات ۴- محدودیت امکان هدف‌گذاری در امور انتظامی 	<p>سایر قوت‌ها:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- وجود ساختار قوی و تجربه زلزله بم ۲- امکان برنامه‌ریزی برای تفویض اختیارات ۳- امکان هدایت عملیات از نقاط پیرامونی کانون امنیتی بحران ۴- توان تولید صنعتی بخشی از امکانات ۵- شناخت مناسب از بحران و شرایط بحرانی 	<p>اهداف:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱- پیش‌بینی نیازمندی‌های انتظامی در شرایط بحرانی زلزله تهران ۲- حفظ سلامت و استعداد منابع ناجا ۳- ایجاد توان انتظامی در انجام مأموریت‌های انتظامی در شرایط بحران زلزله ۴- ایجاد توان انجام مأموریت‌های محوله

جدول ۲. ماتریس SWOT مرحله مقابله و امداد و نجات با رویکرد تدافعی (ماتریس مرحله بهبود و بازسازی با رویکرد رقابتی)

عوامل خارجی	S - قوت‌ها:	W - ضعف‌ها:	رویکرد تدافعی:
<p>O - فرصت‌ها:</p> <p>۱ - امکان استفاده از منابع کشوری و ملی</p> <p>۲ - هماهنگی با نهاد مدیریت بحران</p> <p>۳ - امکان به کارگیری و همکاری با نیروی مقاومت بسیج</p> <p>۴ - امکان استفاده از سامانه ارتباطات ملی</p> <p>۵ - امکان استفاده از سامانه ارتباطی سایر نیروهای مسلح</p> <p>۶ - هماهنگی با مقامات قضایی و امنیتی</p>	<p>راهبردهای SO:</p> <p>۱ - سازماندهی جدید نیروهای باقی مانده</p> <p>۲ - فعال سازی و به کارگیری ساختار جایگزین</p> <p>۳ - اهتمام در امر امداد و نجات کارکنان ناجا و خانواده‌های آنان</p> <p>۴ - به کارگیری واحد ویژه عملیات در سوانح</p> <p>۵ - عملیاتی نمودن سامانه ماتریسی در پشتیبانی انتظامی</p>	<p>راهبرد WO:</p> <p>۱ - ترمیم سازمان ناجا با استفاده از منابع ملی</p> <p>۲ - تأمین کمیود منابع انسانی با هماهنگی با نهاد مدیریت بحران</p> <p>۳ - استفاده از نیروهای بسیج جهت جایگزینی ناجا</p> <p>۴ - استفاده از سامانه ارتباطی سایر نیروهای مسلح جهت ایجاد ارتباطات مناسب</p>	<p>سایر فرصت‌ها:</p> <p>۱ - به کارگیری مقررات شرایط بحران</p> <p>۲ - به کارگیری روش‌های سیستماتیک ملی</p> <p>۳ - ایجاد سیستم نظارت و کنترل با استفاده از سایر ارگان‌ها</p> <p>۴ - استفاده از روحیه ملی به کمک رسانه‌ها در پاسخگویی انتظامی</p> <p>۵ - هماهنگی در تبادل و گرایش اطلاعات با مراکز امنیتی و قضایی</p>
<p>T - تهدیدات:</p> <p>۱ - کاهش بازدهی امور و وجود ناامنی</p> <p>۲ - توسعه فعالیت گروهک‌های شور و ضد انقلابی و معارض با حاکمیت</p> <p>۳ - قطع ارتباط با نهاد مدیریت بحران</p> <p>۴ - قطع سامانه ارتباطی کشور</p> <p>۵ - فقدان وحدت فرماندهی در صحنه</p> <p>۶ - هم عرض بودن نیروهای در صحنه</p>	<p>راهبرد ST:</p> <p>۱ - به کارگیری واحدهای جایگزین در بخش‌های مورد نیاز</p> <p>۲ - کمک‌گیری از سازماندهی جدید نسبت به تأمین نقاط ناامن</p> <p>۳ - فعال سازی سیستم کنترل و نظارت</p> <p>۴ - ایجاد ستاد احیای توانایی‌هایی باقی مانده</p> <p>۵ - یکپارچه‌سازی اقدامات با انعقاد جلسه</p>	<p>راهبرد WT:</p> <p>۱ - فعال سازی عملیات ویژه با انجام عملیات شهری و توره‌های بازرسی</p> <p>۲ - کنترل نامحسوس اتباع بیگانه و تیم‌های کمک‌کننده خارجی</p> <p>۳ - ساماندهی عملیات شهری در سه بخش مبارزه با اشرا و بزه‌کاری، گشت شهری و دستگیری و انتقال و اجرای احکام</p> <p>۴ - استفاده از سایر نیروهای مسلح و نیروی مقاومت بسیج در موارد مورد نیاز با پیش‌بینی قبلی</p>	<p>سایر تهدیدات:</p> <p>۱ - عدم تجربه عملیات مشترک با نیروهای هم عرض نظامی و دولتی</p> <p>۲ - فقدان اطلاعات آمایش سرزمینی در تصمیم‌گیری‌ها</p> <p>۳ - امکان نفوذ عناصر وابسته به خارج و ظهور بازیگران نظامی مخالف حکومت در امور انتظامی</p> <p>۴ - فقدان استانداردهای ملی در تعریف سطوح مختلف بحران لنتظمی</p>
<p>اهداف:</p> <p>۱ - تأمین امنیت و ارائه خدمات انتظامی مورد نیاز سانس‌دهندگان</p> <p>۲ - حفظ سلامت و استعداد نیروها</p> <p>۳ - انجام مأموریت‌های ذاتی</p> <p>۴ - انجام مأموریت‌های محوله</p>	<p>سایر قوت‌ها:</p> <p>۱ - توان تصمیم‌گیری و طرح‌ریزی عملیات</p> <p>۲ - توان تفویض اختیار در سلسله مراتب</p> <p>۳ - به کارگیری قوانین و مقررات شرایط بحران</p> <p>۴ - اعمال مدیریت منسجم و متمرکز در صحنه</p> <p>۵ - توجه متناسب به کانون اصلی بحران و نقاط غیر اصلی و پیرامونی</p>	<p>سایر ضعف‌ها:</p> <p>۱ - ضعف تخصصی و مهارتی نیروهای موجود</p> <p>۲ - فقدان توان پیاده‌سازی برنامه‌های تعیین شده و ضعف تشکیلاتی</p> <p>۳ - عدم دسترسی به امکانات پیش‌بینی شده</p> <p>۴ - ناتوانی نیروها به دلیل خستگی و فرسودگی</p> <p>۵ - ضعف در کنترل زندانیان و متهمان لنتظمی</p>	<p>چالش‌های راهبردی:</p> <p>۱ - فقدان نگاه ملی برای تعیین نقش مؤثر ناجا در مدیریت بحران زلزله</p> <p>۲ - فقدان امکانات تخصصی ویژه از جمله پشتیبانی هوایی</p> <p>۳ - فرار زندانیان و متهمان سیاسی، نظامی و لنتظمی</p> <p>۴ - سرفقت‌سند مهرانه و گنجینه‌های کشور</p>

جدول ۳. ماتریس مرحله بهبود و بازسازی با رویکرد رقابتی (SWOT) پس از بحران

عوامل داخلی عوامل خارجی	S - قوت‌ها: ۱ - سازماندهی مجدد نیروهای بومی ۲ - تأمین منابع انسانی مورد نیاز ۳ - برنامه‌ریزی هدفمند جهت تأمین و استقرار سیستم بومی ۴ - استفاده از واحدهای آسیب ندیده ۵ - فراهم بودن منابع اقتصادی و لجستیکی ۶ - استقرار سیستم نظارت و کنترل در مرحله بازسازی انتظامی	W - ضعف‌ها: ۱- به هم‌ریختگی سازمانی، روحی و روانی کارکنان به دلیل فاجعه زلزله ۲- عدم پیش‌بینی دقیق نیازها ۳ - ضعف تخصصی و مهارتی نیروها ۴- فقدان برنامه جامع جهت بازسازی انتظامی ۵ - عدم تعیین اولویت‌های بازسازی انتظامی عدم کارکرد صحیح سیستم نظارتی ۷- فرار زندانیان و تشدید جرایم	رویکرد رقابتی: ۱- اقدام سریع در بازسازی نقاط تخریب‌شده و اعاده سازماندهی ۲- برنامه‌ریزی در عملیات انتظامی و انجام رزمایش انتظامی ۳- تعیین حوزه فعالیت‌های، میزان کارکردها و نحوه گردش کار ۴ - به‌کارگیری توانایی‌های باقی مانده در جهت ارتقاء کیفیت و کمیت خدمات انتظامی
O فرصت‌ها: ۱- هماهنگی با سازمان‌های مسئول جمع‌آوری کودکان و زنان بی‌سرپرست ۲- هماهنگی با وزارت راه برای تعیین پارکینگ خودروهای غیر ضروری ۳ - وجود فرصت تصمیم‌گیری جهت استفاده مناسب از امکانات کشوری و ملی ۴ - سوق دادن منابع خارجی جهت بازسازی انتظامی ۵ - هماهنگی با سازمان‌های درگیر جهت ایجاد وحدت فرماندهی ۶ - اتخاذ رویه‌ها و استانداردهای سایر پلیس‌های جهان در مواجهه با بحران زلزله	راهبردهای SO: ۱- فراهم‌سازی شرایط استقرار سیستم بومی ۲- تزریق منابع و امکانات ویژه به سیستم بومی ۳- بازگرداندن سریع امور به وضعیت عادی ۴- استقرار سیستم نظارت و کنترل ۵- تخلیه رده‌های جایگزین و سیستم جایگزین ۶- به‌کارگیری بخشی از منابع استان‌های معین در مناطق مورد نیاز به صورت تحت امر سیستم بومی	راهبرد WO: ۱ - استفاده از منابع در سرعت دادن به بازسازی ۲- ایجاد آرامش با کمک رسانه‌های ملی ۳ - فراهم‌سازی تسهیلات ترافیکی ۴ - به‌کارگیری منابع خارجی جهت رفع نقاط ضعف تا حد ممکن ۵ - تقویت سیستم نظارتی با کمک ۱۹۷ ۶ - هماهنگی با سیستم قضایی جهت دستگیری و بازداشت زندانیان فراری	سایر فرصت‌ها: ۱ - استفاده از روحیه ملی در ساماندهی و پاسخگویی انتظامی ۲ - امکان تقسیم کار و ایجاد سازماندهی کارآمد ۳ - امکان تقسیم کار و ساماندهی کارآمد با کمک سایر نیروهای مسلح ۴ - برنامه‌ریزی جهت استفاده از امکانات و تجهیزات پلیس بین‌الملل و سایر پلیس‌های جهان
T - تهدیدات: ۱- افزایش جرم و جنایت به دلیل عدم توان بهره‌گیری از فرصت‌های ملی و فرامی در سازماندهی ۲- غلط بودن پیش‌بینی‌ها جهت کارآمدسازی سازمان انتظامی در سطح شهر تهران و کشور ۳ - عدم همکاری مسئولان کشوری جهت تأمین منابع مورد نیاز انتظامی ۴ - عدم تعیین اولویت در بازسازی انتظامی و نیازمندی‌های آن در سطح ملی ۵- عدم همکاری سازمان‌های درگیر نظلمی و غیر نظلمی در مرحله بازسازی	راهبرد ST: ۱- کنترل نقاط جرم‌خیز با سازماندهی مجدد و بهره‌گیری از توان ملی ۲- افزایش توان انتظامی با تأمین منابع انسانی مورد نیاز از سایر نیروها و نیروهای بومی ۳- مطرح نمودن انتظام بخشی، به‌عنوان بستر ساز توسعه و بازسازی در اولویت امور و در سطح ملی همراه با نظارت دقیق ۴- ایجاد هماهنگی با برگزاری جلسات با سایر ارگان‌ها	راهبرد WT: ۱ - تقسیم کار و انتظام بخشی مناطق به صورت هماهنگ با سازمان‌های نظلمی ۲ - جلوگیری از افزایش جرم و بزه‌کاری با برون سپاری و استفاده از سازمان‌های خصوصی و شرکت‌های انتظامی ۳ - هماهنگی با وزارت کشور جهت دریافت بودجه و بازسازی نقاط تخریب‌شده ۴ - به تصویب رساندن برنامه جامع بازسازی انتظامی	سایر تهدیدات: ۱ - فقدان زیر ساخت‌های ارتباطی کشور برای اداره سریع امور انتظامی ۲ - امکان بروز شورش و ناآرامی عمومی در صورت عمیق بودن فاجعه ۳ - ورود غیر قابل کنترل اتباع بیگانه و سرقت اطلاعات جهت براندازی نظام ۴ - احتمال تصرف مراکز انتظامی، صدا و سیما، و فرودگاه‌ها و پایانه‌ها توسط اشراک و عوامل خارجی
اهداف: ۱- پاسخگویی سریع به نیازهای انتظامی ۲ - تمرکز فعالیت‌ها بر ایجاد نظم مشروع و پایدار ۳ - ارائه خدمات انتظامی بر اساس تخصص و مهارت و استفاده از فناوری پیشرفته ۴ - بسترسازی برای بازسازی عمومی	سایر قوت‌ها: ۱ - توان ایجاد مرکزی برای تأیید هویت بازماندگان، مفقودین و متوفیان ۲- امکان صدور مجوز برای حمل و نقل اثاثیه به دیگر نقاط و مناطق امن ۳ - توان حفاظت و برقراری نظم و امنیت در ستادهای کمک رسانی و اسکورت کمک‌ها ۴ - توان برنامه‌ریزی ترافیکی و حفاظت از پایانه‌ها و فرودگاه‌ها	سایر ضعف‌ها: ۱ - محدودیت قوانین داخلی ۲ - ضعف‌شناسایی و کنترل در افراد غیربومی و فرصت‌طلب و مالکین واقعی اموال ۳ - ضعف در حفاظت از کودکان و زنان بی‌سرپرست، کارکنان و مردم ۴ - کندکردن مرحله بازسازی به دلیل ضعف منابع انتظامی	چالش‌های راهبردی: ۱ - نارضایتی مسئولان کشوری از ضعف‌های امنیتی جهت بازسازی ۲ - نارضایتی و شورش مردم از تقسیم ناعادلانه جیره غذایی ۳ - رواج فساد و فحشا و جرایم و ترانزیت دختران و زنان بی‌سرپرست

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل عوامل درون‌سازمانی و برون‌سازمانی تأثیرگذار زلزله تهران بر ناجا با مراجعه حضوری به مسئولان و فرماندهان تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز تعیین گردید. درضمن به منظور تغییر اولویت‌ها در طول مدت مدیریت انتظامی بحران‌های طبیعی، اولویت‌های استراتژیک ناجا به تفکیک مقاطع زمانی قبل، حین و بعد از وقوع بحران با توجه به میزان توانایی‌های موجود در نیروی انتظامی لحاظ گردیده است (دیوید، ۱۳۷۹، ص ۳۶۵).

آمارهای کمی حاصل از جداول پرسشنامه ارزیابی عوامل محیطی داخلی و خارجی در نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی^۱ ترسیم و به صورت زیر تفسیر گردیده است:

- در مرحله پیشگیری، پیش‌بینی و آماده‌سازی با توجه به محل قرار گرفتن نقطه P راهبرد انتخابی باید حالت تهاجمی داشته باشد چون قوت‌ها و فرصت‌های خوبی فراهم شده است. در این حالت سازمان قوی است و می‌تواند از فرصت‌ها و قوت‌های خود در یک روند رشد پایدار، خود را برای شرایط بحرانی به‌طور کامل آماده نماید.
- در حالت مقابله و امداد و نجات با عنایت به محل قرار گرفتن نقطه P در نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی به نظر می‌رسد سازمان ناجا باید حالت تدافعی اتخاذ نماید چون هم ضعف‌ها و هم تهدیدات وجود دارند. در این حالت سازمان باید با حفظ منابع موجود به مأموریت ذاتی خود بپردازد و محوریت کار مأموریت اصلی یعنی امور انتظامی و حفظ استعداد کارکنان باشد.
- در حالت بهبود مرمت و بازسازی با عنایت به محل قرار گرفتن نقطه P در محور مختصات SW و OT به نظر می‌رسد که سازمان ناجا در این مرحله باید از قوت‌ها استفاده نموده و تهدیدات را مرتفع نماید لذا بدین جهت راهبرد رقابتی توصیه می‌گردد. در این حالت سازمان در فعالیتی ناپایدار به شیوه به نسب مناسب با مشکلات روبرو شده و سعی دارد آن‌ها را مرتفع کند (دیوید، ۱۳۸۹، ص ۳۶۹). در این رابطه پس از ارزیابی و تعیین موقعیت و اقدام راهبردی، تجزیه و تحلیل تقاطع نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات^۲ صورت می‌گیرد.

1. Strategic Position and Action Evaluation Matrix (SPACE)

2. Strengths - Weakness - Opportunities - Threat (SWOT) Matrix

نتایج حاصله از راهبردهای ناجا هنگام وقوع زلزله در تهران:

۱. استراتژی‌های کلان انتظامی قبل از بحران زلزله

۱-۱. ایجاد نگرش ملی در اهمیت امور انتظامی کشور و تصویب قوانین و مقررات شرایط بحران:

ضرورت توجه به پتانسیل منابع ملی، دولتی و امکانات بالقوه کشوری جهت تأمین نیازهای فوریتی در سوانح شدید در واقع استفاده بهینه از فرصت‌های موجود است بدین جهت لازم است این موضوع در دو بخش، شناخت نیازهای داخلی و توانمندی‌های منابع خارجی، مورد مطالعه قرار گیرد.

۲-۱. تبیین مؤلفه‌های یک سازماندهی کار آمد به منظور طراحی یک فرماندهی یکپارچه و

متمرکز در صحنه: یکی از برجستگی‌های نیروهای انتظامی در تهران پراکندگی در تمامی سطح شهر و در اطراف شهر تهران است که در صورت بروز زلزله به‌طور یقین دچار آسیب‌پذیری با درصدهای متفاوت خواهند شد (مطابق با نقشه نسبت آسیب‌های وارده به مراکز نیروی انتظامی) و هر بخش می‌تواند معین سایر بخش‌ها قرار گیرد. مدیریت و سازماندهی نیروهای مسلح - به خصوص نیروی انتظامی - و آموزش‌های مربوطه، کارکنان آن را برای انجام عملیات در شرایط بحرانی ناشی از سوانح به‌ویژه زلزله آماده می‌کند، به‌علاوه بسیاری از فعالیت‌های معمول نیروهای مسلح با خدمات اضطراری عمومی مشابه می‌باشند. بنابراین، این نیروها علاوه بر ایجاد نظم و امنیت می‌توانند در عملیات مختلف از قبیل مهندسی، ارتباطات و حمل و نقل، امداد و نجات، خدمات درمانی اضطراری، پاک‌سازی محیط، تأمین آب و غذا و ... خدمات با ارزشی ارائه دهند.

۳-۱. ایجاد ساختار جایگزین ناجا در کل کشور: ایجاد شرایط مدیریت انتظامی و قابلیت

مراقبت از مراکز انتظامی جهت ایجاد آرامش و نظم عمومی باید، به وسیله تدوین قوانین متقن و کامل از هر جهت تأمین و تضمین گردد. بدین جهت به منظور برقراری و بالا بردن ضریب ایمنی و انتظامی در تهران باید با توجه به تقسیم‌بندی مناطق ۲۲گانه شهرداری و توان انتظامی هریک از استان‌های معین و در صورت ضرورت و ابعاد فاجعه از سایر استان‌ها نیز استفاده نمود و یک یا چند منطقه شهرداری به یک استان واگذار و از قبل استان‌های معین نسبت به شناخت حوزه جغرافیایی و استقرار تمرینی ستاد خود اقدام نمایند تا در صورت وقوع حادثه بتوانند با جایگزینی رده‌های جایگزین مأموریت خود را با مشکلات کمتری به انجام رسانند.

۴-۱. طراحی و ایجاد یک واحد ویژه عملیات در سوانح: رفتار واکنشی افراد عادی به محرک‌ها خارجی، تابع احساسات و هیجاناتی است که از محیط کسب کنند. اما در مورد نیروهای مجرب، آموزش دیده و با انگیزه به‌طور کامل متفاوت است. این نیروها قابلیت واکنش سریع داشته و می‌توانند به سرعت وارد محل شوند زیرا مدیریت سلسله مراتبی، ارتباطات سیار، سیستم‌های لازم در یک شکل خودکفا و کامل و بسیار انعطاف‌پذیر را با خود دارند و به‌طور معمول از آموزش کافی از جمله مهارت‌های فردی لازم برخوردارند و در انجام فعالیت‌ها و عملیات هماهنگی لازم را دارند. بدین جهت طراحی و ایجاد یک واحد ویژه عملیات در سوانح می‌تواند نقشی حیاتی در این‌گونه بحران‌ها ایفا نماید.

۵-۱. مقاوم‌سازی اماکن و تأسیسات ناجا با کمک امکانات موجود و دولتی جهت استحکام بناها و تأسیسات ناجا به وسیله برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری سالیانه با توجه به امکانات ملی و کشوری: وجود ستاد فرماندهی نیروی انتظامی و اغلب ستادهای مهم آن نیرو در تهران و همچنین با توجه به بررسی انجام‌شده در خصوص آسیب‌های احتمالی وارده مبنی بر تخریب ۳۶٪ اماکن و مراکز نیروی انتظامی در تهران، موضوع آسیب جدی به ستاد فرماندهی نیروی انتظامی در تهران را پدیدار می‌نماید.

۶-۱. تأمین منابع از امکانات داخلی و ملی جهت طراحی سامانه پشتیبانی ماتریسی و آماده‌سازی ستاد امن بحران و مرکز ارتباطات جایگزین و تقویت پشتیبانی هوایی: ضرورت توجه به پتانسیل منابع ملی، دولتی و امکانات بالقوه کشوری جهت تأمین نیازهای فوریتی در سوانح شدید در واقع استفاده بهینه از فرصت‌های موجود است. بدین جهت لازم است این موضوع در دو بخش، شناخت نیازهای داخلی و توانمندی‌های منابع خارجی، مورد مطالعه قرار گیرد. تجربه حوادث تلخ گذشته به ما می‌گوید که باید از فرصت‌های موجود و وجود روحیه ملی مناسب و آمادگی روانی در کشور در جهت بازسازی و نوسازی و ارتقاء وضعیت ناجا در بخش‌های مختلف مدیریت بحران، تخصص‌های گوناگون و انجام تمرینات مورد نیاز استفاده کنیم.

۷-۱. اتخاذ تمهیدات لازم جهت کنترل ترافیک در سوانح و بحران‌ها با وضع مقررات ویژه انتظامی زمان بحران به منظور کاهش زمان امدادسانی و کنترل تردد: به تجربه ثابت‌شده انسداد مسیرهای مواصلاتی در اثر آسیب‌های وارده به خیابان‌ها و جاده‌ها سبب بروز

اشکال در خدمات پزشکی و امدادی و عدم حضور گسترده، به موقع و قدرتمند نیروی انتظامی به عنوان بستر ساز امنیتی سایر خدمات و موجب افزایش بروز هرج و مرج عمومی، سرقت، تخریب اماکن عمومی، تجاوز به اموال و نوامیس مردم، غارت و سرقت گنجینه‌ها، اشیاء و ثروت‌های ملی، دارایی بانک‌ها و... خواهد گردید. بر اساس تحقیقات راهور سرعت حرکت در شرایط عادی و در مرکز شهر تهران حدود ۱۵ کیلومتر در ساعت و در شرایط زلزله با توجه به شدت، زمان و مکان بسیار کمتر خواهد بود لذا لازم است جهت جلوگیری از انسداد مسیرهای مواصلاتی با کمک نرم‌افزارهای نظیر GIS، پیش‌بینی و طرح‌های دقیق عملی تهیه و به صورت شبیه‌سازی تمرین گردد.

۸-۱. هماهنگی و برنامه‌ریزی در نحوه به‌کارگیری بسیج و سایر نیروهای مسلح در صورت لزوم؛ جهت تأمین خلاء نیروهای انتظامی در بحران‌ها و انجام رزمایش در کلیه زمینه‌ها: رده‌های نیروی مقاومت بسیج با توجه به گستردگی وسیع، ارتباط منسجم و نهادینه آن‌ها با رده‌های مافوق، آمادگی نسبی آن‌ها با رعایت حفظ خود اتکایی در مقابله با بحران در قالب گردان‌های عاشورا و الزهراء، تشکیل‌دهنده متشکل‌ترین سازمان مردمی در تمامی مناطق تهران و در سراسر کشور است و به‌طور قطع اولین گروه مردمی و معتقد خواهد بود که بدون توقع و با سازماندهی مناسب می‌تواند به محل حادثه رسیده و امور انتظامی را بر عهده گیرد.

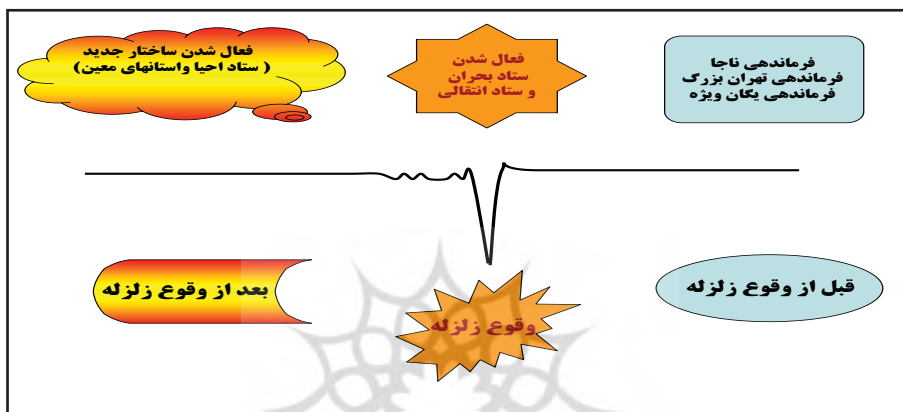
۲- استراتژی کلان انتظامی حین بحران زلزله:

۲-۱. سازماندهی جدید نیروها و احیای توانایی‌های باقی مانده و فعال‌سازی آنان: نیروهای مسلح قابلیت واکنش سریع داشته و می‌توانند به سرعت وارد محل شوند زیرا مدیریت سلسله مراتبی، ارتباطات سیار، سیستم‌های لازم در یک شکل خودکفا و کامل و بسیار انعطاف‌پذیر را با خود دارند و به‌طور معمول از آموزش کافی از جمله مهارت‌های فردی لازم برخوردارند و در انجام فعالیت‌ها و عملیات هماهنگی لازم را دارند.

۲-۲. به‌کارگیری ساختار جایگزین، پیرامونی، منطقه‌ای و معین انتظامی: فرآیند، عملکرد و برنامه‌ریزی مقامات امنیتی انتظامی هر منطقه و دستگاه‌های اجرایی عمومی و دولتی که با مشاهده واقع‌بینانه از اوضاع و احوال حادثه زلزله باشد و به صورت یکپارچه و هماهنگ، در قالب یک مدیریت واحد و با استفاده از ابزارهای موجود موجب هدایت تلاش‌ها و جلوگیری از گسترش دامنه بحران و کاهش آثار و عواقب آن گردد، مدیریت

انتظامی بحران نامیده می‌شود. این مدیریت آمادگی مناسبی را برای شرایط لازم جهت بهبود اوضاع، امداد رسانی، امنیت و آسایش تا نیل به وضعیت عادی فراهم می‌آورد (نمودار برپاسازی و احیای مجدد سازمان پس از زلزله).

نمودار ۴. احیاء، برپاسازی و به‌کارگیری استان‌های جایگزین پس از زلزله

۲-۳. فراهم‌سازی شرایط مناسب امنیتی جهت فعالیت گروه‌های امدادی و پزشکی: نیازهای امنیتی گروه‌های امدادی و پزشکی برای فعالیت‌های جست‌وجو، نجات و درمان قربانیان زلزله شامل:

- تأمین امنیت و حفاظت از آنان در مقابل سرقت، آدم‌ربایی، تجاوز، زورگیری، قتل و اقدامات شرارت‌آمیز؛

- منع تجمع، تردد، ازدحام و سایر اقدامات مخل‌آهالی و حاضرین صحنه زلزله در فعالیت‌های امدادی و پزشکی آنان؛

- ایجاد سهولت در دستیابی به تجهیزات و امکانات مورد نیاز امدادی و پزشکی آنان.

۲-۴. قرنطینه: به‌طور معمول پس از وقوع زلزله به دلایل مختلفی ایجاد قرنطینه الزامی می‌شود. اولین دلیل امکان کنترل بر صحنه توسط سیستم مدیریت بحران است در اغلب موارد پس از وقوع زلزله و ایجاد آسیب در منطقه انسان‌های مختلفی انگیزه ورود و خروج در منطقه را پیدا می‌کنند از انگیزه‌های انسانی و کمک داوطلبانه گرفته تا ارضاء حس کنجکاو، اطلاع‌یابی از احوال بستگان ساکن در منطقه و یا

حتی انگیزه‌های مجرمانه مانند: سرقت، آدم‌ربایی، تجاوز و غیره هجوم انبوه این انسان‌ها به‌ویژه اگر با وسایط نقلیه همراه باشد موجی از سردرگمی و آشفتگی را در منطقه آسیب‌دیده به‌وجود آورده و به‌طور عملی مانع از اجرای اقدامات امداد و نجات سازمان یافته می‌شود.

بنابراین سیستم مدیریت بحران برای تسلط یافتن بر منطقه مجبور است بر جریان ورود و خروج افراد محدودیت برقرار کرده و این فرآیند را به نظم آورد.

دلیل دوم امنیتی است؛ یعنی پس از زلزله اموال و همچنین انسان‌های آسیب‌پذیر متعددی در منطقه به حال خود رها می‌شوند که بر قراری امنیت و حفاظت از آن‌ها به‌ویژه در صورت عدم کنترل هجوم یادشده، بسیار دشوار و بلکه امکان‌ناپذیر خواهد بود. بنابراین پلیس مجبور است برای سبک‌کردن بار حفاظت از اموال و حفاظت از منطقه درجات مختلفی از قرنطینه را برای محدودسازی امور یادشده اجرا نماید.

به‌طور معمول سطوح مختلفی از قرنطینه در محیط‌های بحران‌زده برقرار می‌شود شدیدترین سطح آن منطقه آسیب‌دیده را به‌طور مستقیم در برمی‌گیرد. در این سطح ممکن است پلیس از هرگونه ترددی به‌ویژه پس از روزهای دوم و سوم زلزله جلوگیری کند. ورود و خروج نیروهای تخصصی، مقامات مسئول و... سطح دوم قرنطینه ممکن است برای کنترل ورود و خروج ساکنین به‌ویژه در مناطق نزدیک به زلزله که احیاناً آسیب جدی ندیده و قابل سکونت هستند برقرار می‌شود و پلیس ممکن است از ورود افراد غیرساکن به منطقه جلوگیری نماید و یا همچنین افراد یادشده را موظف سازد که هنگام خروج از بردن اسناد یا کالاهای خاص خودداری کنند.

سطح سوم که رقیق‌ترین سطح کنترل است ممکن است به جلوگیری از ورود افراد معینی به منطقه باشد؛ مانند: (خلاف‌کاران، معتادین) ممکن است در نتیجه قرنطینه مردم آسیب‌دیده با شکل مهمی بنام جابه‌جایی اثاثیه روبرو شوند. اما در نهایت این عمل به نفع آنان خواهد بود؛ چون پلیس می‌تواند پس از سپری شدن ۷ روز اول بحران با در پیش گرفتن تمهیداتی، ترتیبی فراهم آورد که امکان به سرقت رفتن اموال مردم به‌ویژه افرادی که کشته‌شده یا مجروحین در بیمارستان جلوگیری شود.

۲-۵. هماهنگی فعال با نهاد مدیریت بحران و ارتباط فعال با سایر نیروهای مسلح: منظور از نهاد مدیریت بحران، ایجاد مدیریتی واحد و بهره‌گیری مناسب و به‌موقع از توان و مقدرات نیروهای نظامی، انتظامی و کشوری در بحران زلزله است که به نظر می‌رسد

تنها از طریق به تصویب رساندن و ایجاد ساختار و سازمان قرارگاه (ستاد) بحران زلزله با محوریت نیروهای مسلح و همکاری وزارت کشور و تصویب طرح‌ها، دستورالعمل‌ها و روش‌های مقابله با حوادث سطوح مختلف بحران زلزله در نیروهای مسلح؛ انجام رزمایش‌های مختلف برای افزایش مهارت و آمادگی نیروهای مسلح در امر زلزله؛ عضویت فرماندهان عالی نیروهای مسلح (ستاد کل، ارتش، سپاه و ناجا) در ستاد عالی بحران زلزله کشور؛ تخصیص منابع و اعتبارات لازم، امکان‌پذیر خواهد بود.

۲-۶. عملیاتی نمودن سامانه ماتریسی در پشتیبانی انتظامی، مرکز ارتباطات جایگزین و هوایی: عملکرد و فعالیت سامانه ماتریسی یا خزانه‌ای در پشتیبانی، این امکان را به ما می‌دهد که میزان نیازمندی‌ها، نحوه توزیع، مسئولان توزیع، مسئولان دریافت و محل مصرف هر کالا، تجهیزات و ... به‌طور دقیق مشخص گردد. طرح امداد و نجات در زلزله احتمالی تهران، ضمن دارا بودن سرعت و دقت باید در بر گیرنده حداقل نیازهای اولیه و فیزیولوژیکی غیرقابل جایگزینی نظیر آب، غذا، البسه مورد نیاز و سرپناه موقت باشد. در این شرایط ایجاد سازماندهی مناسب و ابتکار عمل جهت به‌کارگیری مؤثر بازماندگان و رفع مشکلات تا بازگشت به شرایط عادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۲-۷. باز نگاه داشتن مسیرهای امدادی و خدماتی و ایجاد سهولت در تردد و امدادسانی به منظور کاهش زمان امدادسانی و کنترل تردد با ایجاد گلوگاه‌های ویژه و کمربند امنیتی: در پیش‌بینی زلزله احتمالی تهران امکان دارد، اکثر بزرگراه‌ها و کلیه راه‌های دسترسی به دلیل تخریب پل‌ها و ساختمان‌های بلند مسدود و عبور و مرور وسایط نقلیه و امداد نجات و تخلیه مصدومین و مجروحین ناممکن و یا با اشکال و کندی انجام شود. از طرفی ممکن است به علت هجوم خودروهای شخصی و غیرضروری از جاده‌های اطراف شهر و ایجاد ترافیک سنگین موجب مسدود شدن مسیرهای اصلی و مهم مواصلاتی جهت دسترسی به زلزله‌زدگان و هر گونه عملیات امداد و نجات شود. در این شرایط باز نگاه داشتن مسیرها، جاده‌ها و خیابان‌های اصلی مورد نیاز خودروهای بهداری، ماشین‌آلات سنگین مهندسی، تیم‌های فنی و امدادی، مسئولان کشوری و لشکری، کالاهای اساسی و برقراری سهولت و امنیت ترافیکی جهت رفت‌وآمد آنان و ممانعت از تردد خودروهای غیر ضروری و شخصی حایز اهمیت ویژه بوده و از اهم اقدامات انتظام بخشی در زلزله و سایر سوانح و بحران‌ها به شمار می‌رود.

۸-۲. اهتمام در امر امداد و نجات نیروهای ناجا و خانواده‌های آنان به کمک کارکنان ناجا و سایر نیروهای مسلح و بسیج: برنامه‌ریزی مقتضی مسئله امداد و نجات نیروهای ناجا و خانواده‌های آنان به کمک کارکنان و سایر نیروهای مسلح باید در اولویت برنامه‌ها قرار گیرد. در هر صورت ناجا هم به‌عنوان جزئی از جامعه ایران بزرگ، به‌طور قطع باید در اولویت بازسازی انتظامی و تأمین نیازمندی‌های آن قرار گیرد تا عزیزانمان در مباحث طراحی و اجرای بازسازی با وسواسی که به خرج می‌دهند، کم‌وکاستی نداشته باشند، به‌گونه‌ای که در مرحله اول آمادگی لازم جهت انجام مأموریت‌های انتظامی و در مرحله دوم توان مقابله با بحران‌های آتی را داشته باشند.

۳. استراتژی کلان انتظامی بعد از بحران زلزله:

۱-۳. بازگرداندن سریع امور به وضعیت عادی و فراهم‌سازی شرایط استقرار سیستم بومی: از آنجایی که مهم‌ترین پشتوانه‌های اصلی نظام و حاکمیت، مردم هستند و همواره در حوادث گذشته از جمله هشت سال دفاع مقدس و زلزله‌های مکرر در استعانت و کمک، به هم‌وطنان خود شناخته‌اند، می‌شود با استفاده از همین مردم و فعال شدن مساجد و هیأت مذهبی و... سپردن بخشی از مسئولیت‌های انتظامی به آنان از توان بالقوه آنان استفاده نمود.

۲-۳. بازسازی و جایگزین نمودن مراکز و ساختارهای آسیب‌دیده و تأمین منابع انسانی مورد نیاز نیروهای بومی از سایر نیروها: در اثر آسیب‌های وارده به تجهیزات، امکانات نیروی انتظامی تهران و ایجاد آلام روحی و مشکلات روانی برای کارکنان، آن‌ها قادر به انجام درست و صحیح مأموریت خود نبوده و ضروری است برای بالا بردن ضریب امنیت در تهران از کارکنان از تمامی مقدورات کشوری، ملی و امکانات و تجهیزات سایر استان‌ها جهت تأمین نیازمندی‌های انتظامی، بالا بردن ضریب امنیتی و روحی کارکنان تهرانی استفاده شود. در این شرایط لازم است از کلیه امکانات محیطی و در دسترس مانند استفاده از سازمان‌های خصوصی شرکت‌های انتظامی، برون‌سپاری امور غیرضروری و به‌کارگیری نیروهای انتقالی در سیستم بومی، با هدف افزایش توان انتظامی تا عادی شدن وضعیت و ایجاد شرایط پیش از سانحه، بهره‌برداری نمود.

۳-۳. نظارت و کنترل دقیق بر کارکردها و رفتارهای انتظامی به منظور ارتقاء کیفیت و حصول اطمینان از صحت روند عادی‌سازی به‌عنوان بستر ساز توسعه و بازسازی به کمک ۱۹۷: باید اذعان نمود که جامعه پس از بحران به واقع جامعه‌ای شکننده خواهد بود. این شرایط

ممکن است موجب کسب اختیارات و قدرت بیشتر برای نیروهای انتظامی و نظامی و تفویض اختیارات بیشتری به آنان باشد. در اغلب موارد سوانح بزرگ منجر به نوعی بی‌ثباتی سیاسی و اداری می‌شوند. این عدم ثبات فرصت‌هایی در اختیار نظامیان جهت کسب قدرت می‌گذارد که شاید هم لازم و ضروری باشد لیکن مسئولین محلی تمایلی برای کاهش اختیارات خود ندارند. لذا مؤثرترین راه برای جلوگیری از چنین خطراتی برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل دقیق بر کارکرد و رفتارهای انتظامی به منظور ارتقاء کیفیت و حصول اطمینان از صحت روند عادی‌سازی به‌عنوان بستر توسعه و بازسازی در تمامی مراحل و سطوح جهت آمادگی برخورد با سوانح می‌باشد.

۳-۴. استفاده از منابع در سرعت‌دادن به بازسازی و تخلیه رده‌های جایگزین و سیستم جایگزین و اعاده امور به سیستم بومی: بین شدت واکنش‌های افراد پس از فاجعه‌ها و شدت فاجعه‌ها، نوعی رابطه خطی و متناظر وجود دارد، به این معنا شدت واکنش‌ها تابعی از شدت فاجعه است. در این صورت احتمال، افزون بر شدت فاجعه، متغیرهای عمده دیگری نیز وجود دارند که بر شدت واکنش‌های قربانیان تأثیر می‌گذارند. به تجربه ثابت‌شده استفاده از منابع در سرعت‌دادن به بازسازی در عادی‌سازی مؤثر است. در گذشته برای استفاده از منابع و کمک‌های مردمی، در سرعت‌دادن به بازسازی تمهیدات و برنامه‌ریزی مناسبی انجام نشده است.

۳-۵. برقراری آرامش و امنیت روانی و انتظامی: در مرحله بازسازی هدف اصلی، بازگشت به وضعیت عادی امنیتی انتظامی و ایجاد آرامش با کمک رسانه‌های ملی و تقسیم کار و هماهنگی با سایر ارگان‌ها، سازمان‌های نظامی و سیستم قضایی به منظور بازسازی نقاط تخریب‌شده و دستگیری و اعاده زندانیان فراری است. بدین منظور تقویت ستاد بحران در ناجا و نیروهای مسلح به لحاظ تأمین نیازمندی‌های پشتیبانی و خدماتی بسیار ضروری است.

راهبردهای پیشنهادی:

۱- ایجاد ساختار جایگزین ناجا در کل کشور و استقرار و اعطای مسئولیت انتظامی تهران به بیست و دو فرماندهی معین انتظامی به همراه طراحی و ایجاد یک واحد ویژه عملیات در سوانح و برنامه‌ریزی برای ستاد احیاء و سیستم نظارتی با هدف ایفای نقش امنیتی انتظامی در زمینه مواجهه با سوانح؛

- ۲- مقاوم‌سازی اماکن و تأسیسات ناجا با کمک‌گیری از امکانات موجود و دولتی جهت استحکام بناها و تأسیسات ناجا به وسیله برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری سالیانه با توجه به امکانات ملی و کشوری؛
- ۳- ایجاد سامانه ماتریسی در پشتیبانی و آماد کلیه نیروها اعم از جایگزین، پیرامونی، منطقه‌ای و معین و تعیین محل ستاد امن بحران و مرکز ارتباطات جایگزین و پشتیبانی هوایی؛
- ۴- کنترل ترافیک در سوانح و بحران‌ها با استفاده از فناوری اطلاعات و وضع مقررات ویژه انتظامی زمان بحران با هدف بازنگاه‌داشتن مسیرهای امدادی و خدماتی به منظور کاهش زمان امداد رسانی و کنترل تردد؛
- ۵- ایجاد هماهنگی با ستاد کل، بسیج و سایر نیروهای مسلح جهت تأمین خلاء نیروهای انتظامی در بحران‌ها؛
- ۶- انجام رزمایش با سازمان جایگزین، پیرامونی، منطقه‌ای و معین انتظامی، واحد عملیات ویژه در سوانح و سایر نیروهای مسلح در اعلام آماده‌باش و سایر زمینه‌ها؛
- ۷- ایجاد تمهیدات مناسب و استقرار امکانات و تجهیزات جهت امداد رسانی به کارکنان ناجا و خانواده‌های آنان.

منابع

منابع فارسی:

- الوانی، سیدمهدی (۱۳۸۸). مدیریت عمومی (ویراست ۳). تهران: نشر نی.
- امیری، عبدالرضا (۱۳۸۵). طرح تحقیقاتی ماهیت شناسی بحران‌های طبیعی با رویکرد امنیتی انتظامی. تهران: سازمان تحقیقات ناجا.
- حبیبی، محسن؛ هورکاد، برنارد (۱۳۸۴). اطلس کلانشهر تهران. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- دیوید، فرد آر. (۱۳۷۹). مدیریت استراتژیک (علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، مترجمان). تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی (نشر اثر اصلی ۱۹۹۹).
- شریف زاده، برات (۱۳۸۳). کارگاه تخصصی کاهش خطرپذیری در برابر زلزله.

سایر منابع جهت مطالعه بیشتر:

- امبرسز، نیکلاس؛ ملوین، چارلز (۱۳۷۰). تاریخ زمین‌لرزه‌های ایران. (ابوالحسن رده، مترجم). تهران: آگاه.
- قرارگاه مقدم مرصاد ناجا (۱۳۸۳). انتشار گذری بر بحران بیم. تهران: قرارگاه مقدم مرصاد ناجا.

توسل، محمدناصر (۱۳۸۴). *ارزیابی آسیب پذیری لرزه‌های ساختمان‌های ناجا در تهران*. تهران: مرکز تحقیقات کاربردی پشتیبانی و مهندسی.

وزارت کشور (۱۳۸۲). *ساختار طرح مدیریت بحران کشور (ج اول)*. تهران: وزارت کشور.

شادی طلب، ژاله (۱۳۷۱). *مقالات اولین کنفرانس مقابله با بلایای طبیعی*. تهران: شهرداری تهران.

سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا (۱۳۸۵). *طرح زلزله مستندسازی عملکرد نیروی انتظامی در زلزله بهر*. تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.

نادرزاده، احمد (۱۳۸۲). *تشریح طرح جایکا (بررسی زمین لرزه شهر تهران) توسط کارشناسان ژاپنی*. با مدیریت و حمایت شهرداری تهران

ناطق الهی، فریبرز (۱۳۷۸). *مدیریت بحران زمین لرزه در ایران*. تهران: پژوهشگاه بین‌المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله.

نجاریان، بهمن؛ براتی، سده فرید (۱۳۷۹). *پیامدهای روان‌شناختی فاجعه‌ها*. تهران: نشر مسیر.

